

Издање научне грађе

„Причекај ме, сунце на заоду,
да нашијем брату нарукавље“:
породичне песме из Белог Тимока (теренска грађа)

Зоја Карановић и Весна Ђукић

У прилогу се налазе српске народне песме које су забележиле Зоја Карановић и Весна Ђукић у селима око Белог Тимока 1997. и 1998. године. Представљају сегмент од 31 песме из до сада необјављене и знатно обимније збирке и тематско-мотивски су у вези с породичним односима. Сходно томе, у недостатку адекватнијег назива, оне се и убрајају међу породичне.

Кључне речи: теренски рад, села око Белог Тимока, српске народне песме, породичне песме, певачице, казивачице.

Зоја Карановић и Весна Ђукић забележиле су око 250 српских народних песама у селима око Белог Тимока 1997. и 1998. године. У овом прилогу се, из поменуте необјављене збирке, налази тридесет и једна песма, која је тематско-мотивски у вези са породичним односима. Сходно томе, у недостатку адекватнијег назива, ове песме се и убрајају међу породичне. Певале су их или казивле: Загорка Алексић (Витковац); Љубица Божић (Равна); Каравилка Ђорђевић (Трновац); Ковила Ђорђевић (Ново Корито); Божика Живковић (Витковац); Љубинка Живковић (Витковац); Николица Јовановић (Врбица); Божица Јоцић (Селачко); Анка Костић (Мариновац); Вукосава Милетић (Бучје); Јулка Милојевић (Мариновац); Доброслава Нешић (Ново Корито); Љубинка Првуловић (Врбица); Љубица Пујић (Ошљане); Каравилка Радивојевић (Јелашница); Савка Савић (Ошљане); Петројка Свиленовић (Мали Извор); Магдалена Спасић (Ново Корито); Румена Станковић (Мариновац); Коса Стојановић (Витковац) и Злата Цветковић (Ново Корито).

1

Пилето ми пева,
Рано на сабајле,
Рано на сабајле,
Рано пред зоре:
„Устај ми, устај,
Премлада невесто,
Коња да ми спремаш,
На пут да идем.
На пут ћу да идем,
За те туђе земље,
На пут ћу да идем,
Туђа, туђина.
Нити писмо праћам,
Нити паре тражим,
Већ ја тебе младу,
Младу да земам.
Писмо то се цепа,
Пари ће се троше,
А нашата љубав
Траје до гроба.“
(певала Ковила Ђорђевић, Ново Корито)

2

Ђу ти умрем, нано, рано у недељу,
Рано у недељу, нано, пре јаркога сунца.
Гроб ми ископајте, нано, на царева друма,
Кој' да пројде, нано, свећу да запали,
Свећу да запали, нано, мене да спомене.
(Љубица Божић, Равна)

3

Лежала болна Калина,
Калина мајци вревила:
„Излези, мајко, на дела,
Па гледај редом по поље.
Ако се поље белије,
Да лежим, да се не дизам.
Ако се поље црније,
Да лежим, да се придигнем.“
Мајка Калину проклиња:

„Калино, сине, Калино,
Ако од поље ти лежиш,
Да легнеш, да се не дизаш.
Ако од бога ти лежиш,
Да легнеш, да се придигнеш.“
(Злата Цветковић, Ново Корито)

4

Болна Вида лежи, болна Бога моли:
„Умори ме, Боже, лети у суботу,
Лети у суботу, зими у недељу.
Кад су браћа дома, у гору да иду,
Даске да нарежу, сандук да ми праве,
Сандук да ми праве, с двоја, с троја врата.
На једната врата мајка да долази,
Мајка да долази, сузе да ми рони.
А на друга врата сунце да ми греје,
Сунце да ми греје, покров да ми суши.
А на трећа врата друштво да долази,
Друштво да долази, цвеће да доноси,
Цвеће да доноси, свеће да ми пали.“
(Вукосава Милетић, Бучје)

5

Имала мајка, имала
Једину ћерку Калину,
Па ју на далек' дала, удала.
Често јо' мајка долази,
Питује ћерку Калину:
„Ћеро ле, ћеро Калино,
Је л' ти је тешка кућа калфенска?“
(Божица Јоцић, Селачко)

6

Имала мајка, имала
Једину ћерку Калину,
Па ју је пуну удала
У девето село далеко,
У девет пусти' девера,
Па је, јадна, код њу отишла
У деветој години.

Кад ју је, пуста, видела:
„Ђеро ле, ђеро Калино,
Што си ми, сине, танка, висока,
Што си ми тол’ко жута и бледа?“
„Не л’ си ме, мајко, удала
У девет пусти’ девера,
У девет пуге јетрве.
Деветпут краве помузла,
Деветпут хлеба месила,
Деветпут воду донела,
Затој сам ти, мајко, жута и бледа,
Затој сам ти, мајко, танка, висока.“
(Љубинка Живковић, Витковац)

7

Што Морава мутна тече,
Мутна тече свако вече?
Да л’ везири коњи поје,
Ил’ војници брод бродују,
Ил’ девојке платно беле?
Нит везири коњи поје,
Нит војници брод бродују,
Нит девојке платно беле. –
Купале се две сестрице,
Оливера и Тодора.
Тодора се удавила.
Мртва глава проговара:
„Ој, сестрице Оливера,
Кад отидеш нашој мајци
Ти не кажи удави’ се,
Већ ти кажи удадо’ се.
До два брега, два девера,
Две тополе, две јетрве,
Две врбице, две з’лвице,
Мермен камен – мили свекар,
Платица риба – зла свекрвица.“
(Коса Стојановић, Витковац)

8

Што Морава мутна тече,
Ел ју Турци пребродују,

Ел чобани стадо бању,
Ел кадије ноге перу?
Нит ју Турци пребродише,
Нит чобани стадо бању,
Нит кадије ноге перу. –
Купале се две девојке,
Па су воду замутиле,
Аливера и Тодора.
Тодора је испливала,
А Вера се удавила:
Две тополе, два девера,
Студен камен, младожења.
(Николица Јовановић, Врбица)

9

Купале се две девојке
Оливера и Тодора.
Оливера испливала,
Тодора се удавила,
Оливери говорила:
„Оливера, верна друшке,
Кад отидеш на твој дома,
Па те пита мајка моја,
А ти немој да јој кажеш
Тодора се удавила,
Већ јој кажи
Тодора се оженила.
Два су брега, два девера,
Две врбице, две з'лвице,
Две тополе, две јетрве,
Бистра вода, свекрвица,
Ситан песак, њено војно.“
(Вукосава Милетић, Бучје)

10

Причекај ме, сунце на заоду,
Да нашијем брату нарукавље,
Оба краја крила лабудова,
А на среди очи соколове.
Мој че брале у војску да оди,
Да га питу млади војничета:

„Кој ти шије шарене кошуље?“ –
„Шије ми ји моја мила сестра.“
(Божика Живковић, Витковац)

11

[Две су реке текле.]
Једна вози дрво и камење,
Друга [вози] лађу оковану,
И у лађи братац и сестрица.
Братац спава, а сестрица везе.
Сестрица га иглом пробудила:
„Устај, брале, Београд изгоре!“
„Нека гори, пуст да га остане.
У њега сам три годин’ служио.
Прву годин’ за добро оружје,
Другу годин’ за доброга коња,
Трећу годин’ за добру девојку.“
[Али коњ утекал, оружје му узели, девојка си побегла и такој
он више не мари за Београд.]
(Николица Јовановић, Врбица)

12

[Е знам си и ову причу.]
Пошла је сестра Драгана,
С милога брата Дејана
У планин лисник да дену.
Па денули, лисник зденули,
Па пошли кући да иду.
Ал’ и сретеше црни Цигање.
Цигање, црни Цигање,
Брата Дејана врзали,
А сестру Драгану уватили,
Па ју одвели.
Кад је дошал брат Дејан
Мајка га питала:
„Дејане, сине Дејане,
А где је ћера Драгана?“
Он казал:
„Ми смо лисник денули,
Па кад смо га зденули,
Па смо пошли кући да идемо,
Те ни сретли Цигање,

И мене врзали,
А сестру Драгану одвели.“
[У наставку је испричала крај.]
(Каравилка Ђорђевић, Трновац)

13

Жела, пела убава девојка.
До пладне је жела, попевала,
Од пладне је брата жалејала.
(Магдалена Спасић, Ново Корито)

14

Месећинче, л'ка ладовинће,
Л'ко грејеш, на далек' се видиш.
Чак се видиш у Видина града,
Где се бију два рођена брата.
Не бију се за баштино благо,
Већ се бију за добру девојку.
Ника вели: „Моја је девојка.“
А Никола; „Ја ћу да ју узнем.“
Ника вели: „Ја сам прстен дао.“
А Никола: „Ја сам огледало.“
Ника с'бра двеста и два свата,
А Никола триста и три свата.
Кад отоше девојчини двори
Ника вели: „Ја сам прстен дао.“
А Никола: „Ја сам огледало.“
Чиј' је прстен, тога и девојка.
Огледало детињско играло.
(Анка Костић и Јулка Милојевић, Мариновац)

15

Змеј девојку преко камен мами:
„Ајде Добро, добро ће ти буде.
Код мен има двори самотвори,
И ја имам мајку остарелу,
Она ће ни лепо поштувати.“
(Николица Јовановић, Врбица)

16

Змај девојку преко гору мами:

„Ајде, Добра, добро ће ти буде.

Ја си имам кућу самотворну,

И имам си мајку као твоју,

И имам си брата као твога.“

Превари се и оде девојка.

А кад тамо кућа у пештеру,

А мајка му змајица.

Поче плакат лепота девојка:

„Змаје војно, води ме код мајку.“

„Кад порасте по планину пипер,

Тад ћу тебе код мајку да водим.“

Брзо сади невеста девојка,

Брзо сади по планину пипер,

Она сади, а он брзо расте.

„Змаје војно, води ме код мајку.“

„Кад пророди сува врба грожђе,

Тад ћу тебе код мајку да водим.“

Она сади винову лозицу,

Она сади, лоза брзо расте,

И пророди на лозицу грожђе.

[Нема се куд змају и одведе девојку код мајку.]

(Вукосава Милетић, Бучје)

17

Змеј девојку под камена мами

[она била овчарка, а он најубав момак,
три године је мамио и намамио]:

„Змеје, војно, води ме код мајку.“

„Водићу те код мајку

Кад пророди бела врба гројзе.“

Мома била умна и разумна,

Па наћити белу врбу с гројзе.

„Змеје војно, води ме код мајку.“

„Кад посадиш попар по камена,

Онда ћу те код мајку одведем.“

Била мома умна и разумна,

Посадила попар по камена.

„Змеје војно, води мен' код мајку.“

„Кад пропоје петал у Дунава.“

Мома била умна и разумна,

[узне па увати петла па га баци у Дунав
и петал пропоје; али прошло пет године како он
њу неје код мајку одвел. Мајка се за њу
прецркла и умрела и девојка умрела.]
(Каравилка Ђорђевић, Трновац)

18

[Терала девојћа змеја да ју води код матер, а он рекал:]
„Кад изникне попар по камена,
Тегај ћу те одведем код матер.“
Она је досетљива била,
Па посеје попар по камена.
Кад пророди бела врба гројзе,
Тегај ћу те код матер одведем.
[И тој је створила.]
Наћитила белу врбу с гројзе.
„Змеје војно, води ме код мајку.“
[Купил јо’ железни оп’нци.]
Када сцениш железни оп’нци,
Тегај ћу те код матер одведем.
[А она узела па провалила, па сцепала оп’нци,
а он ју тегај одвел.]
(Петројка Свиленовић, Мали Извор)

19

Синоћ мајка Марка заженила,
А јутрос му ситна књига дошла:
Одма’ Марко у војску да иде,
Или Марко ил’ Маркова глава.
Кад ујутру јутро освануло
Сестре су му коња опремили,
Браћа су га на коња качила,
А љуба му у градину ушла
Да откине три цвета зелена,
Да закити Марка на калпака.
И тада му млада проговара:
„Док ти цвета цвеће на калпака,
Дотле ћу те младога чекати.
Кад прецвета цвеће на калпака,
Онда ћу се млада оженити.“
(Загорка Алексић, Витковац)

20

Што ме, мале, за ајдука дајеш?
Ваздан оре, сву ноћ ајдукује,
Па доноси крваве премене,
Па ме праћа на Дунав, на воду,
Да си перем крваве премене,
А ја не знам од где Дунав тече.
Дунав тече из Јерида града
И до града зелена ливада.
На ливаду петровка јабука,
Под њу седи Илија терзија,
Па си шије грање најгоleme,
Па си шије узде зелене.
(Доброслава Нешић, Ново Корито)

21

Закукала сива кукавица
У сред гору, на јелу зелену,
Што кукала, све је мајку клела:
„Проклет’ да си, остарела мајко,
Што ме даде у девет брега,
У девет брега, у девет девера.
Сас девери имање да делим,
Сас јетрве недељу да месим.“
(Слободанка Милошевић, Дебелица)

22

Кукала је сива кукавица,
Што кукала, све је мајку клела:
„Ај, проклета, моја стара мајко,
Што ме даде за пука ајдука.
Ваздан оре, сву ноћ ајдукује,
Па ме прати на Дунав на воду
Да му перем крваве доламе,
Ал’ ја не знам откуд Дунав тече.“ –
Дунав тече проз Јерида града,
Покрај града зелена ливада,
У ливаде младо момче спава,
Младо момче и младо девојче.
(Каравилка Ђорђевић, Трновац)

23

Што ме, мајко, даде
У девет девера,
У девет девера,
У девето село?
Ваздан пију, нане,
Сву ноћ ајдукују,
Па доносе, нане,
Кржаве доламе,
Па ме шаљу, нане,
На Дунав, на воду,
Да им перем, нане,
Кржаве доламе.
А ја не знам, нане,
Откуд Дунав тече.
(Коса Стојановић, Витковац)

24

У планин' се три снега белију,
Један лански, а други полански,
А трећи је од ову годину.
Од њи тече река Раваница,
Па утиче у тавну тавницу.
У тавницу нигде никој нема,
Само има Марко тавничарко.
И код Марка никој нигде нема,
Само има два сива сокола –
Месо реже, те и' лебом рани,
Сузе рони, те и' водом поји.
(Каравилка Радивојевић, Јелашница)

25

Пловила је по мору галија,
У галију окован делија.
Гледала га од брега девојка.
„Што ме гледаш, од брега девојко,
Ожењен сам, узет' те не могу,
Окован сам, љубит' те ме могу.“ –
„Не гледам те да ме младу узнеш,
Нит те гледам лице да ми љубиш,
Већ те гледам чим сокола раниш.

Лице квариш, те соколе раниш,
 Сузе рониш, те соколе појиш.“ –
 „Ја и’ раним да ми гласи носе.
 Одјутрос ми лош глас донесоше:
 Код кућу ми кука кукавица!
 Да је једна, не би ни марио,
 Већ кукају до три кукавице.
 Прва кука, никад не мањује,
 Друга кука јутром и вечером,
 Трећа кука кад јо’ на ум падне.
 Што но кука, никад не мањује,
 То је моја остарела мајка.
 Што но кука јутром и вечером,
 То је моја најмилија сеја.
 Што но кука кад јо’ на ум падне,
 То је моја отровница љуба.
 Девет ми је брата отровала
 И десетог мене оковала.“
 (говорила и певала Анка Костић, Мариновац)

26

Болан ми лежи Стојане
 Сас оне стране Мораве.
 Црна му земља под главу,
 Мајка му седи уз главу.
 Стојан си мајци говори:
 „Ја ћу ти, мајко, умрети,
 Оћ’ ли ме, мајко, жалити?“ –
 „Жалићу те, сине Стојане,
 Док Црно море прес’не.“
 Стојан си сестру дозива:
 „Ја ћу ти, сестро, умрети,
 Оћ’ ли ме, младог, жалити?“ –
 „Жалићу те, брате, жалити,
 Док суво дрво лис’ пусти.“
 Стојан си љубу дозива:
 „Оћ’ ли ме, љубо, жалити?“ –
 „Жалићу те, војно, до гроба,
 А од гроба тражићу другога.“
 (певала Румена Станковић, Мариновац)

27

Станала Ратка млада удовица
Од седамнајест и пол година.
Жалила Ратка три године дана,
Па не може да се нажали.
А мајка Ратки тихо говорила:
„Не кукај, Ратко, не плачи.
Ти си, Ратко, млада па убава,
Па ћеш друго либе да либиш.“
А Ратка мајку не слушаше,
Па отиде с оне стране Влашко:
„И то Влашко пусто га остало,
У њег' ми је војно погинуло,
У њег' нема леба за једење,
У њег' нема вода за пијење.“
(Љубица Пујић, Ошљане)

28

Сунце зађе, мрак по поље паде,
Јетрве се у двор сабирају,
Ред се реде за воду да иду,
Ред се паде Марђиту девојку.
Итра беше мајка Марђитина,
Узе ведро, отиде на воду.
(Магдалена Спасић, Ново Корито)

29

Ноћ, ноћ, т'мна ноћ,
Оно тавно, ја не видим;
Ала ми је зла свекрва,
У по ноћи воду тражи.
Ја си појдо на кладенац.
Насред пута змеј лежеше.
Ни се тиче, ни помиче.
Скину прстен, пребаци га,
Ни се тиче, ни помиче.
Сави скути, прескочи га,
Ни се тиче, ни помиче.
Ја отидо на кладенац.
[...]
(Љубинка Првуловић, Врбица)

30

Качун виче од дела голема,
Па честита белу перунику:
„Благо тебе, бела перунико,
Ти си имаш остарелу мајку,
Па те тера лети да јо' цавтиш,
Да јо' цавтиш око Ђурђевдана,
Да те греје ђурђевачко сунце,
Да те беру моме и невесте,
Да те вију у зелени венци.
А ја имам проклету маћеху,
Па ме тера зими да јо' цавтим,
Да јо' цавтим око Гмитровдана,
Да ме бију слане и снегови,
Да ме бију ћише и ветрови.“
(Анка Костић и Јулка Милојевић, Мариновац)

31

Качун виче од дела голема,
Па дозива белу перунику:
„Ој, честита, бела перунико.
Ти имадеш своју милу мајку,
Па те тера пролет да и' цавтиш.
А ја имам проклету мачеју,
Па ме тера јесен да и' цавтиш,
Да ме бију слане и снегови.“
(Савка Савић, Ошљане)

“Wait for me, the setting sun, just to sew
together my brother’s sleeves”:
Family songs from Beli Timok (fieldwork material)

Zoja Karanović and Vesna Đukić

Summary

The contribution features Serbian traditional songs noted down by Zoja Karanović and Vesna Đukić in the villages around Beli Timok in 1997 and 1998. They are a segment of thirty-one songs displaying family relations themes and motifs from an up-till-now unpublished and significantly larger collection. That is the reason why, for lack of a more appropriate term, they are classified as family songs.

Keywords: fieldwork, villages around Beli Timok, Serbian traditional songs, family songs, female singers, female tellers.

Зоја Карановић / Zoja Karanović
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет /
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
E-mail: zjanko@stcable.net
<https://orcid.org/0009-0007-5014-7472>

Весна Ђукић / Vesna Đukić
Независни истраживач / Independent Researcher

Примљено/Received: 02. 04. 2023.
Прихваћено/Accepted: 06. 04. 2023.